

Dr. Sopp: Markant mykolog – og mye mer

Michael 2022; 19: 333–5.

”Jeg oppfatter min stilling og min oppgave i livet at være en gjørsop, som setter liv i sagerne”¹

Johan Oluf Olsen (1860–1831) skiftet navn til Olav Johan-Olsen i 1886, og endelig til Olav Sopp i 1907. Bak disse to navnebyttene stod en eksentrisk lege med doktorgrad i mykologi, men også en omgjengelig person med interesser langt utover det som kan fanges opp av mikroskopet. I dette nummeret av *Michael* ønsker vi å presentere noen sider av den karismatiske polyhistoren dr. Sopp, som muligens spiller en større rolle i norsk vitenskapshistorie enn det som hittil er kjent.

Sopp spilte blant annet en vesentlig rolle i arbeidet med å gjøre sopp som matvare mer kjent for folk flest, samtidig som han ivaretok mykologiens vitenskapelige side ved å foreslå at sopp skulle klassifiseres under et tredje biologisk rike. Dr. Sopp bidro også til å utvikle norsk meieriindustri, blant annet gjennom melkefabrikken på Kapp på Østre Toten der det ble produsert kondensert melk uten bruk av sukker, og norsk bryggeriindustri gjennom arbeidet med ølproduksjon på Ringnes bryggeri. Han var også en aktiv folkeopplyser, og skrev lærebøker og ulike populærvitenskapelige fremstillinger.

Tore Hages innledende tekst i dette nummeret, *Dr. Sopp og soppene – fra mors soppgryter til industrielle gjæringer* (1), gir en oversikt over dr. Sopps bidrag innen mykologi, meierivirksomhet og ølproduksjon, i tillegg til et viktig bilde av hvordan interessen for og kunnskapen om sopp blir utviklet. Hages tekst har også en oversikt over alle Sopps publikasjoner og foredrag som hadde sopp som tema, om spisesopp, mykologi, ølgjæring, ostegjæring og om gjæringer i husholdningen.

1 Dr Sopp i udatert brev til Bjørnstjerne Bjørnson. Nasjonalbibliotekets brevsamling BB2.

Av Kauserud og medarbeideres artikkel fra frontlinjen i dagens sopp-forskningsmiljø *Gjærsopp trives i barnehager – muggsopp i boliger* (2) går fram at det er en klar linje fra dr. Soppes arbeid til det som skjer i forskningslaboratoriene mer enn hundre år senere.

I Merethe Roos' artikkel *Olav Johan-Olsens Lærebog i naturkundskab for folkeskolen (1893)* (3) blir vi kjent med dr. Sopp som lærebokforfatter. Roos ser nærmere på hvordan Johan-Olsen implementerer aktuell kunnskap om helse og sunnhet, og hvordan denne læreboken representerer et nytt paradigme der naturkunnskapen, i motsetning til tidligere, er frigjort fra religion og kristendom. Johan-Olsens lærebok er også et godt eksempel på hvordan samtidens pedagogiske idéer har fått innpass i norsk skole- og utdannings-tenkning: utgangspunktet for læring og kunnskap er det som barnet allerede kan fra før.

Den neste artikkelen, *Olav Johan-Olsen og boken om Darwin fra 1887* skrevet av Merethe Roos og Kristine Lillestøl (4), ser nærmere på dr. Soppes pedagogiske fremstilling av Charles Darwins (1809–82) lære. Dette skriftet har blitt viet lite oppmerksomhet så langt i forskningen. Forfatterne argumenterer for at skriftet kan ses i lys av en folkeopplysningstradisjon som kan spores tilbake til 1850-tallet, og som på dette tidspunktet kan knyttes til navn som Hartvig Nissen (1815–74) og Eilert Sundt (1817–75). Johan-Olsens Darwin-tekst er en tekst som kan ses i lys av den aktuelle situasjonen for Darwins lære i Norge på 1880-tallet.

Øivind Larsen ser på den nedlagte melkefabrikken på Kapp på Østre Toten som et kulturminne i sin tekst *Sopp, Kapp og Melkefabrikken* (5). Larsen understreker særlig hvordan dr. Sopp forbedret holdbarheten på boksemelk uten tilsatt sukker gjennom å produsere melken under strengt hygieniske forhold med varmesterilisering og avsluttende produktkontroll. Dr. Soppes boksemelk ble en verdenssuksess som ble patentert. I teksten ser forfatteren nærmere på produksjonsmåten og på hvorfor Kapp ble valgt som produksjonssted.

Denne utgaven av Michael har også en anmeldelse av Håvard Kauseruds bok «Soppriket» (6), skrevet av Jørgen Valeur (7).

Litteratur

1. Hage T. Dr. Sopp og soppene – fra mors soppgryter til industrielle gjæringer *Michael* 2022; 19: [336-54](#).
2. Kauserud H, Estensmo EL, Martin-Sanchez PM, Skrede I. Gjærsopp trives i barnehager – muggsopp i boliger. *Michael* 2022; 19: [355-65](#).
3. Roos M. Olav Johan-Olsens Lærebog i naturkundskab for folkeskolen (1893) *Michael* 2022; 19: [366-80](#).

4. Roos M, Lillestøl K. Johan Olav-Olsen og boken om Darwin fra 1887. *Michael* 2022; 19: [381-96](#).
5. Larsen Ø. Sopp, Kapp og Melkefabrikken. *Michael* 2022; 19: [397-407](#).
6. Kauserud H. *Soppriket: historien om hvordan soppene erobret jorda*. Oslo: Pitch forlag, 2021.
7. Valeur J. Soppenes planet. *Michael* 2022; 19: [409-10](#).

*Merethe Roos, Kristine Lillestøl, Jørgen Valeur
(gjesteredaktører for denne utgaven av Michael)*

*Merethe Roos
Merethe.Roos@usn.no
Universitetet i Sørøst-Norge
Postboks 235
3603 Kongsberg*

Merethe Roos er professor i historie ved Universitetet i Sørøst-Norge

*Kristine Lillestøl
lillek78@gmail.com
Avdeling for medisinsk genetikk
Oslo universitetssykehus*

*Kristine Lillestøl er lege i spesialisering ved Avdeling for medisinsk genetikk,
Oslo universitetssykehus.*

*Jørgen Valeur
jorgen.valeur@lds.no*

*Jørgen Valeur er spesialist i indremedisin og i fordøyelsessykdommer, ph.d. og
arbeider som fagansvarlig overlege i gastroenterologi og leder av Unger-
Vetlesens Institutt ved Lovisenberg Diakonale Sykehus.*